

Targeting the Truth

פרשת תולדות תש"פ

GENESIS

PARASHAS TOLDOS

27 / 12-26

smooth-skinned man.¹² Perhaps my father will feel me and I shall be as a mocker in his eyes; will thus bring upon myself a curse rather than a blessing.¹³ But his mother said to him, "Your curse be on me, my son; only heed my voice and go fetch them for me."¹⁴ So he went, fetched, and brought to his mother, and his mother made delicacies as his father loved.¹⁵ Rebecca then took her older son Esau's clean garments which were with her in the house, and clothed Jacob her young son.¹⁶ With the skins of the goat-kids she covered his arms and his smooth-skinned neck.¹⁷ She placed the delicacies and the bread which she had made into the hand of her son Jacob.

¹⁸And he came to his father and said, "Father," and he said, "Here I am; who are you, my son?"¹⁹ Jacob said to his father, "It is I, Esau your firstborn; I have done as you told me; rise up, please, sit and eat of my game that your soul may bless me."

²⁰Isaac said to his son, "How is it that you were so quick to find, my son?" And he said, "Because HASHEM your God arranged it for me."²¹ And Isaac said to Jacob, "Come close, if you please, so I can feel you, my son; are you, indeed, my son Esau or not?"

תחילת העבודה היא לקבוע בעצמו בכירור את האמת, וכמו שכתב המסילת ישרים יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, כנגד אלפי מליון שקרים קיימת אמת אחת, ותחילת העבודה היא לקבוע בעצמו בכירור את האמת, ובלא שיתברר ויתאמת אין מהיכן להתחיל להגיע למדרגות יותר גבוהות, ומתוך כך יוכל לראות תמיד לנגד עיניו במה לבחור אם בדרך האמת או להיפך. (מערכי לב). (הגאון מהר"ם)

3

R. Zwi

To begin, Yaakov Avinu's actions in this *parshah* seem to be completely out of character. Yaakov is known as the embodiment of truthfulness; his rigid adherence to the truth was a hallmark of his personality.⁴ Yet in this *parshah*, Yaakov appears to engage in multiple acts of deception. First, Yaakov manipulates his brother, convincing him to sell his birthright.⁵ Then he masquerades as Eisav in order to appropriate the blessings intended for him.⁶ Yaakov is well aware of the nature of his actions; after all, he tells his mother that Yitzchak will curse him if he discovers his subterfuge.⁷ How, then, can Yaakov be considered the epitome of truth?

אש תמיד

רבו

רש"י ביאר כוונת הגמרא שיעקב לא רצה לשקר מתחלה שאמר אולי ימושני אבי, אלא שאמו הכריחתי, ועל פי הדיבור, דכתיב עלי קללתך בני ומתרגמינן אלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך ברי.

המהר"ץ חיות (סוף מכות) כתב בזה דבר נחמד ששמע מחכם אחד, שיש חילוק יסודי בין "פן" ל"אולי", ש"פן" עיקרו כאשר הוא רוצה שלא יהיה

הדבר הזה, וכמו שאמרו חז"ל: "השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה", אמנם לשון "אולי" נאמר בלשונינו כאשר הוא רוצה שיבוא הדבר ההוא, ולכן דרשו חז"ל: "אולי לא תאבה האשה ללכת - אלי כתיב", שבאמת היה רוצה אליעזר שהיא לא תאבה ללכת כדי שיצחק ישא את בתו, וכן נאמר: "אולי חטאו בני", היינו שהיה רוצה שיחטאו עכ"פ בשוגג.

לפי חילוק זה מבאר, שכאן שלא היה רוצה יעקב שיכיר אותו אביו היה לו לכתוב: "פן ימושני אבי", ונאמר: "אולי", מוכח בזה שיעקב לא רצה לשקר באמת, וחפצו היה שאביו ימשש אותו, אלא שאמו הכריחה אותו לעשות כן על פי הדיבור.

זו כוונת הגמרא לשבח את יעקב אבינו שהיה איש אמת ולא רגל על לשונו, רצה לומר, שרצונו הפנימי היה להיתפס על ידי אביו, כמו שאמר "אולי ימושני אבי", שרצה שיתממש חשש זה ואביו ימשש אותו ויבין שהעומד לפניו הוא יעקב כדי שלא יקבל את הברכה.

שפתי חיים / אמת

מד 3

שקר אין לו מציאות ואחיזה

חז"ל אמרו (יל"ש בראשית רמז נו) השקר בא אל נח וביקשו להכנס לחיבה, א"ל נח אינך יכול להכנס אל"כ תביא בן זוג, פגע השקר בפחתא (מה המזיק והמפסיד) שא"ל פחתא מהיכן אתה בא, א"ל השקר

בקשתי מנח להכנס לחיבה ולא הניח לי, אל"א א"ל אם יש לך בן זוג אתה יכול להכנס, שא"ל השקר את פחתא אם מפכים להיות בן זוג, א"ל הפחתא ומה תתן לי, א"ל השקר אני מפכים שכל רווח שבנו"לם שיעשה על ידי יבוא לידך ותוכל להזיקו ולפלותו, ואז באו שניהם אל התיבה. לאחר שיצאו מהתיבה היה השקר עושה עסקים ופחתא לוקח אותם ומפסיד אותם, בא השקר אל פחתא ושאל היכן כל הרווחים שהרווחתי? א"ל הפחתא: וכי לא סיכמנו שכל מה שאתה מכניס אני יקח ואפסידנו, ולא הניח פתחון פה לשקר, לכך נאמר הרה עמ"ל וילך שקר.

חז"ל לא באו לספר לנו סיפורי אגדות, כוונתם להורות לנו, וללמדנו יסודות עמוקים בעבודת ה' בהבנת ענין השקר ומהותו.

מלבד עצם העובדה שכל הרווחים שעושה האדם ע"י השקר אין להם קיום ואחיזה, גם למדנו את ענין השקר שאין לו שום מציאות, כפי שהבאנו (לעיל ועד ד) מדברי המהר"ל (נתיבות עולם נתיב האמת פ"א) אמת היינו מציאות מוחלטת ומוכרתת שלא יתכן אחרת, ולכן רק הקב"ה הוא המציאות האמיתית המוכרתת, כל מציאות אחרת היא מציאות זמנית, היא מציאות התלויה בדבר, אין זו מציאות אמיתית, כרגע היא נמצאת, אבל יתכן שלא תהיה. אדם שנהנה מהדמיון הרי הוא חי בעולם של שקר, זהו פחתא, אין לזה שום מציאות ואחיזה.

התפקיד אשר הועיד לו הקב"ה לאדם, הוא הדין, ליטול את כל העולם, על כל הגשמיים שבו ומתוכה לראות ולהראות אשר אין עוד מלבדו. לגלות אשר "הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כד", התבונן בבריאה ומצא בה כגוף הבריאה, בסדר הנפלא שבה, ובהתחדשות העצומה את אשר לא גלוי בה, עד שתגלה ותשמע את הבריאה מודה משבחת ואומרת בגלוי "אין קדוש כד" (שמואל א' כ' ב'). "השופות" של האדם במעשה בראשית של ששת ימי המעשה, היא לעמוד ולהפוך את ששת ימי המעשה — גשמיים, לשבת — רוחניות. אבל שופות בתוך ששת ימי המעשה — גשמיים, היא שופות של הצדוקים.

התפקיד, גילוי האמת

ועל כל פנים למדים אנו כי הבריאה של הגשמיים, הוא דבר שבאמת אינו. על בריאה שברא הקב"ה אי אפשר להתייחס כשקר, אלא שהוא דבר שנראה לייצרנו כאילו יש בו ממש, ועלינו לגלות, עד כמה שניתן, אשר באמת אינו כלום.

היצר, קיום השקר

כנגד תפקידו של האדם, עומד כח היצר. כחו של היצר הוא לקיים את הגשמיים בתור גשמיים. כלומר, כנגד התפקיד לגלות את האמת על הבריאה, עומד כח היצר ומבקש ליטול את הדמיון ולהפוך אותו למציאות. אותם כחות שניתנו לנו משמים, כח האהבה לשם קיום "ואהבת את די א"י" (דברים ו' ה'), כח השנאה לשנאת רשעים, רצון של כבוד כדי שיהיה אפשר להעניק כבוד לזולת. על אותן כחות בא היצר ואומר, לא כי אלא שהם מציאות בפני עצמן. ומצא שהיצר הרע הוא מציאות של שקר. הוא אשר אמרנו, אשר כל המידות ניתן לנצלן לצד הטוב, יוצא מן הכלל היא מידת השקר. כי הלא מידת השקר עומדת במתירה לכל הכלל והצורך בעבודה של אדם. הלא מידת השקר מפיק כל ענין בהפיכת גשמיים לרוחניות. הלא מידת השקר פוטרת מלגלות את האמת המכוסה בבריאה. ולא יתכן, איפוא, "עבודה" במידת השקר. כי השקר ועבודה הם הסתירה הגדולה ביותר.

ועל כן כאשר בא השקר ליכנס אל התיבה, לא הניחו נח כי אין לו בת זוג, כלומר אין בו שום צד שאפשר להוליד ממנו דבר טוב לעבודת ד', שלא ככל הכחות שיש בהם צד גשמי ורוחני וככחו של אדם להפכו לרוחני ולהעמידו על תכליתו, עד שחזר השקר עם בת זוגו פחתא.

מי שבא להתעלות ולעלות על המסילה הרוחנית, הרי תחילת דרכו היא לאיית השקר. כי כל עוד שהאדם מסתובב על פני העולם ומדמה אשר

"העולם הוא בכל זאת עולם..." ואשר הבלי עולם הזה הינם ענינים שראוי להתמסר להם, הרי הוא חי בשקר, ומסתובב בתוך עולם השקר. אנו רואים תינוקות משחקים בכסף של נייר (במאנאפאל"י וכדומה), ושקועים במסחרם וברווחותם והפסדיהם, ובאים לאביהם ומספרים על הצלחותיהם או על כשלונותיהם. והיה אם אחד יהמוף מהם אחד מאותם ניירות ירצו אצל אביהם בכביה והאבא ירגיעם, מה לך פתי כי תבכה על נייר פחות שאין בו תועלת. וכאשר אנו רואים זאת, מדמים הננו אשר אנחנו עולים עליהם. בעצם דומים אנו דמיון מלא לאותם תינוקות. איזה ערך יש לכסף "אמיתי" ביחס לערך החיים. כאשר בן חמש עשרה ישחק כמשחקיו של בן החמש, הלא נבון לו, עד פתי לא תתנער מילדותך. וכך יהיה גם מבטו של הרוחני, היודע כי תכלית העולם אינו העולם הזה, וכל העולם אינו אלא מקום עמילה ויגיעה, ואשרי מי שעמלו בתורה ואוי לו למי שעמלו בדברים בטלים. ואז הרי נראה כל היגיעה למען חיי העולם הזה כאותה תינוקת המשחקת ב"דאלי", משכיבה ומקימה רוחצתה וקוראת אתה שמע וכו'... וכשם כשהתינוקת גדלה, מחנכים אותה אשר כל זה אינו אלא דמיון, כך עלינו להתחנך שכל העולם הוא דמיון ואין בו מציאות אמיתית. מה לך מדמה וחולם על מרכבה נאה ובית נאה, אם תעצור ותחשוב במבט של אמת הרי זה "כסף שוא" של נייר. כל ההנאות של חיי העולם הזה הלא אינם שוים כלום כנגד שעה אחת של חיי עוה"ב.

ענין זה רצו חז"ל ללמדנו באגדתא דשקרא ופחתא (עפי"ד המהר"ל שם פרק ב), בשעת המבול נאבד כל העולם, קיום העולם לא היה כי אם ע"י אלו שהיו בתוך התיבה, נח לא רצה לתת לשקר להכנס לתיבה, כיון שהשקר מהותו היא חורבן העולם, ורק אם יבוא עם בן זוגו שהוא הפחתא (האברון) או יש תקנה לקיום העולם, שיהיה מורשש אצל בני האדם שע"י שקר אי אפשר להרויח כלום, כל מה ש"הרה עמל" הכל הוא "ילד שקר", לא תצמח שום תועלת ממנו כיון שהכל נמסר לאברון ללא שום קיום, ויש אפשרות לשקר להנצל רק אם יכיר האדם את פרצופו של השקר ואת מהותו האמיתית, שאין לו שום מציאות ואחיה כלל.

חסרון בשלימות האמת - שקר

חז"ל הגדירו את העולם הזה כ"עלמא דשקרא", לא רק לענין האפשרות לומר שקר, אלא עצם מציאות עולם הזה כעולם חולף זה עלמא דשקרא, עלם השקר שהוא עולם נצחי הוא עלמא דקשוט.

עלמא דשקרא - עולם חולף

חז"ל כשהגדירו את העולם הזה כעלמא דשקרא, לא רק מפני שאפשר לומר בעוה"ז דברים של שקר, אלא שצמח מציאות עולם הזה - עולם הגשם והגוף - היא רק לבוש זמני, עולם שחולף, כדברי הגמ' (סנהדרין צב). "שית אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב". עולם שהוא זמני בלבד ואינו מציאות נצחית אינו עולם של אמת, כל הערכים של העולם הזה אינם מציאות של אמת, לעומת זאת עולם השקר שהנא עולם רוחני נצחי, כל הערכים שבו הם ערכים רוחניים, וזוהי המציאות האמיתית - הוא עלמא דקשוט.

חז"ל בהגדרותיהם לימדונו איך צריך להיות המבט על עולם הזה - עם כל ערכיו - כעלמא דשקרא, לעומת עולם הבא שהוא עלמא דקשוט, ועבודת האדם היא לבנות את עולם הזה כעלמא דקשוט, ע"י שכל מעשיו יהיו לשם שמים, ליצוק לתוך עולם הזה ערך רוחני - מציאות נצחית, ולהפוך את עלמא דשקרא לעלמא דקשוט.

מערכי לב

ההפטר שבבריאה

אחד מהיסודות בהשקפתנו על העולם כדי לידע איך להתנהג עמו הוא זה אשר הקב"ה ברא את העולם יש מאין. הכוונה ב"מאין" היא ליאין עוד מלבדו" (דברים ד' י"ה). הבה נקלוט את העומק שבזה. כל אימת שאנו מדברים אודות הקב"ה, הרי הכוונה היא לגילוי שבו הוא מתגלה לעולם. וה"שייכות" הראשונה של הקב"ה לעולם הוא הרצון שחסרו יתגלה בעולם. מה עשה, צמצם כביכול את כבודו, והותיר מקום שבו תיראה בריאה וכאילו שהיא עומדת בפני עצמה. וכל עצמה של מציאות זה לאמתו של דבר אינו מציאות כלל. והספרים המשילו את כל הבריאה לצל, שענינו הוא מקום מוסתר מאור, כך הוא העולם, שכל מציאותו אינו אלא מקום שהקב"ה צמצם משם את כבודו, מקום שבו אין רואים בבחירות את אור ד'. מקום ששם אין רואים בבחירות את "האין עוד מלבדו". הסתר זה הוא הנקרא בלשוננו עולם. ותפקידו של האדם הוא לגלות בו את האור, ולגלות בו את "האין עוד מלבדו".

העולם הוא גשמי, והאדם בעולם הוא גשמי. ואלה הם נבראים המורים לכאורה על מציאות נוספת. נבראים המסתירים את האור. השפה של "אני עובד את ד'", כבר נראית שפה נכונה. לאמתו של דבר, שפה זו אומרת שיש מציאות של אני כמציאות בפני עצמה, ומציאות זו עובדת את ד'. תפקידנו בזה העולם הוא, מחד לידע אשר העולם הוא מציאות שנראה בו כאילו הוא נפרד ח"ו מן הקב"ה, ומאידך, אשר בעבודתנו עלינו לסלק את הצל עד כמה שניתן לסלק. ואם כי לסלק לגמרי אי אפשר לנו בעולם הזה, וגילוי זה הגמור לא יתגלה כי אם לעת"ל בעולם הבא, אבל עכ"פ למעט ולהקטין, בכחנו גם בעולם הזה.

R. Loprowsky

concerning God, "With the pure You show yourself pure, and with the crooked, You show Yourself subtle."⁴

The Zohar's endorsement of *akimu*, the *halachos* disallowing it and the *Gemara* above combine to leave us with a question. Is this trickery merely a begrudging accommodation, or is it a desirable approach?

TRUTH VS. APPEARANCES

To understand these statements, we must examine the attribute of *emes* in its most essential form. Telling a lie for personal gain is a vice and is of course evil. But the real meaning of *emes* transcends this; it has to do with the essential truth of creation versus the apparent reality of creation.

* Spiritual values and morals are at the core of the world HaShem created; physical reality seems to contradict or negate those moral values. For instance, theft is deemed "evil" in terms of morality. However, in the physical reality of the world, a person who steals gains material wealth. The image that the physical world projects is "sheker," for it belies the essential truth that stealing is evil.

~ In this vein, *Rabbeinu Bechayer*⁵ writes that it is insufficient to proclaim that the Torah's laws must be followed. One must be convinced that they are the best and most effective laws in this world:

"Cursed he who will not uphold the words of this Torah." This includes all the commandments in the Torah. The meaning of the verse is that a person must acknowledge all the commandments of the Torah as true and emanating from G-d. He may not exclude a single one of them from his acceptance as such by denying that it is of value to body and soul. He must not view a single commandment as superfluous and meaningless. This is the meaning of אשר לא יקים לעשות אותם. He must be convinced in his heart that all the commandments are worth observing, for all of them are full of meaning to people engaged in studying them.

13 The disparity between essential truth and apparent reality began early in creation. It is described by Rashi with the following words:

עץ פרי - שיהא טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשתה כן, אלא והוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי, ולא העץ פרי.

[HaShem's intention was] that the tree and the fruit would have the same flavor. But the tree did not do so, and the flavor of the tree did not match the flavor of the fruit.⁶

* The fruit refers to that essential truth, while the tree is the apparent reality in this world. For example, the charity a person gives is the fruit of his possessions. However, the apparent reality is that he gains nothing and in fact sustains a loss by giving it. The fruit and the tree do not have the same flavor.

Because of this disparity, we have difficulty judging who is deserving of HaShem's blessings. In line with this concept, we can understand one of the reasons Rashi gives for the obligation

of "publicizing flatterers (hypocrites)."⁷ It is "so that people should not complain about HaShem and say that 'So-and-so is a wonderful person. Why is HaShem making life so difficult for him?'"⁸

14

* This reason expresses the point that we are making. When there is a disparity between a person's real standing vis-à-vis HaShem and his this-worldly success, the result is an urge to question HaShem's justice and to judge the outcome as a display of *sheker*.

→ For *emes* to prevail, appearances must be brought in line with truth. We cannot serve HaShem in one world while neglecting or denying him in the other. We need a this-world, apparent reality that incorporates the core truth. That is one reason why we are permitted, even urged, to study Torah for this-world gain:

דאמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

A person should always study Torah even if it is not for its own sake; for from that, he will come to study it for its own sake.⁹

This is nominally seen as a concession to human weakness. People do not start out seeing good for its true value, and therefore, we are allowed and even encouraged to study Torah with ulterior motives (i.e. honor and reward) so that we eventually transition to the appropriate idealistic motive.

However, there is a deeper meaning as well. If we do not incorporate this-worldly reality into the positive gains of Torah, then we

run the risk of living as if there were no interaction between this world and the world to come. We gain an appreciation for the *olam haba* quality of Torah but will still imagine it to be irrelevant to our *olam hazeh*. The process of understanding Torah's positive effect on *olam hazeh* aligns the two realities.

15 This alignment is what Yaakov needed to accomplish in his dealings with Esav. He needed to prove *sheker* wrong, not by merely adhering to truth, but by showing that even in a world of *sheker*, *sheker* itself loses.

Had he taken the *bechorah* as a gift from Esav, the meaning of the transaction would have been, "Yes, Esav values the *bechorah*, and it is rightfully his, but he is magnanimous and has given it to Yaakov." By forcing him to sell it for a price that Esav himself set, Yaakov showed that in Esav's eyes, the *bechorah* was worth no more than a bowl of hot soup on a cold night. Esav himself showed that he was undeserving of *bechorah*, for he did not value it at all.

~ Yaakov thereby showed the world that if a person deals with life through falsehoods, then he will eventually lose, for falsehood is a self-defeating way of life. This is the "*akimu*" which the Zohar recommends. It is not a shortcut to good, but rather a difficult path that one must follow in order to restore the picture of truth to the world.

* As long as we perceive *mitzvos* to be a ticket to *olam haba* but irrelevant to this world, we are still living with falsehood. We are living with *emes* only when we realize that while the wicked person's path may seem successful for some time, this is but an illusion. In the big picture, evil devours itself while the right and good flourish.

16

Rabbi Pinches Friedman
Parshas Toldos 5776

תורת אמת

A Battle to the Death between Emes and Sheker

It is well known that the battle in *Olam HaZeh* between good and evil is in fact a battle between two opposing systems—the system of "Emes" versus the system of "sheker." The source of *kedushah* is HKB"H, whose seal is "אמת"; similarly, the ה"ח

ומשימתו העיקרית-בסיסית של אדם, לדאוג לנפשו, שעל אף התחלפות הלבושין, תישאר פנימיותו ללא פגיעה וסירכה. ללא שינוי:
"כי הפנימיות, לעולם אחד, אבל המלבוש מתחלף לפי מדרגת האדם בו."
(ספ"א ויג' חולצ)

המצבים המקיפים את האדם - הלבושים - מתחלפים. כי צורות שונות, ורמות עומק ועקביות שונות לו, להסתיר של העולם החיצון. ועל אדם ללמוד כיצד לשמר את גחלתו הפנימית, את מתכונת טהרת נפשו, לבל תיעבר ולא תיסקר, גם בעתות שעליו לעטות חיצוניות מותאמת למקומה ושעתה. ההויה הטובבת עלולה להיות עכורה, מגומה וכזה מאוד. והיא מצירה ודוחקת את הגפש, למבואות חסרי מוצא ומרקן. ועודף העבודה במעמדי מצבים

מביכים אלה הוא, לעטוף את הנשמתיות בלבושין תואמים, שימשו לה כלים לעבודת פנימית, שאינה מותנית ולא מושפעת מן הסובב. ואם חלילה לא יצע אדם לעמוד בעון, בעבודה מופלגה זו, עלול הוא להידרדר ולטבע את הפנימיות שלו, בתוך יוון מצולת הלבושין שטטה. עד כדי טשטוש חזרות העצמית ושכחת תפקידו הפנימי המקורי. עד כדי יצירת זרות בין האדם עצמו, ללבשו החיצוני.

ה. "שפת שקר"

ומכאן אנו באים לברר מקחה של פרשתינו. יעקב אבינו שהתעמל ללא הרף כל ימי חייו במידת האמת, נזקק כאן שלא בטובתו, לכלים של רמייה ועקיבה. ונסיון קשה היה זה לו. ולא הלך למשימתו זו, אלא "אנוס וכפוף ובוכה" (בר' טו, טו). הוצרך אפוא יעקב לעטות כאן 'לבושין' של שקר, כדי לחשוף לעיני אביו, את האמת בטהרתה. כי יש מדרכי הקדושה, שאינם יכולים לבוא לידי גילוי בעלמא דשקרא, אלא דוקא בכלים של שקר, וכפי שבידרנו בכמה מקומות. וזוהו תמצית עומק הנסיון, שהעמד בו יעקב בשעה קשה זו. לעטות לבושין של רמייה עד כדי הטעיית אביו הקדוש. ובו זמנית, לשמר בקרבנו את טהרת גחלת האמת הפנימית היקדית, שנפשו חונכה והתעמלה עליה.

עשוי לעומתו, כל דמות מהותו הוא השקר. כמאמר רבותינו: "ויקראו שמו עשיר" - הא שוא שבראית בעולמ" (בר' טו, טז). היה יעקב צריך אפוא, לעטות את בגדי עשיו, על דרך "שטף של עוים" שבהם. לאמץ לעצמו מקצת מתחלכות הרמייה - אומנות השוא של אחיו - ולשמש בהם בקדושה. ושימוש של קדושה משמעו כאמור, שתחלכות שוא אלו, לא ישיפיעו חלילה כוחו השערה, על נפשו בפנימיותה, ודוגמא מופלאה למהלך העבודה הזה אנו קורין בפרשה:

ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשוי בכורך" - יעקב לא שיקר. בלעם אמר (במד' כ, כא): "לא הבט און ביעקב. אלא אמר, אנכי יעקב, עשוי הוא בכורך". (נתי תולדות י)

והדבר מדויק גם בפיסוק טעמי המקרא - "אנוכי - פסקא טעמא" (חזר ו"א קסג). שתיבת "אנוכי" מנוגנת בטעם מפסיק (-פסטא). כלומר, "אנוכי, מאן דאנא. אבל עשוי בכורך" (שם). ובודאי שאין בכוונה עמומה זו שהייתה פחונה עם יעקב במחשבה, שום נפקא מינה ביחס להטעיית אביו. ש"דברים שבלב, אינם דברים". אלא שאת יצחק אביו, חץ נצטוו לרמות, ואי אפשר היה

25 ברכת תולדות מרדכי שג

"ויגדלו הנערים והיה עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים" (בראשית כה, כז)

זה מול זה... יושב אהלים, מול איש שדה.
- ומה מול איש תם?

כנראה, "איש יודע ציד" ["לצוד ולרמות את אביו בפיו" - רש"י שם]. לכאורה, הניגוד של איש יודע ציד, ל"יתם", מוסבר רק על פי דרשת חז"ל. שכן לפי פשוטו של מקרא, איך מבטא ה"יודע ציד", את הניגוד ל"איש תם".

מה נפלא הוא פירושו של האבן עזרא, אשר מקור נאמן לו במדרשים: "יודע ציד לעולם מלא מרמות, כי רוב החיות, בדרך מרמה יתפשו. ויעקב היפך עשו, כי הוא איש תם. גם עשו איש שדה ויעקב יושב אהלים" וכי (שם).

לאמור. עצם הציד, גם אם מקצוע של היתר הוא, אבל מי שהאמת מהותו, לא יעסוק בו. כי גם אם זהו דרכו ואורחו של ציד, אבל יסודו במרמה. שכן להטמין מכמונת, לכרות בור, לתת פתיון, כל אלו, אינם אמת. נמצא, כי "ידיעת" הציד, החכמה שבדבר, ההיפך מתמימות היא. יסודה במרמה.

- נפלא מאוד.

המעניין בדבר הוא, שבהגדרת עיסוקו, הוגדרה מהותו. משום ש"ידיעת" הציד, מהות של מרמה היא.

עוד נפלא על פי זה, כי מה שה"מתחזה" אצל אביו נקרא "איש אשר ציד בפיו", אינו רק משום שהוא, כביכול, צד את הערכתו של אביו, אלא, וכנראה בעיקר, משום שה"אומנות", אחת היא, דרך של ערמה ומרמה בהשגת המטרה.

ואילו אצל יעקב, כשנאמר עליו (בראשית כז, יח) "ויבא אל אביו" וגו', לבוש בגדי המודותיו של עשו ועורות גדיי עזים על דינו, שם מוסיפים חז"ל: "אנוס וכפוף ובוכה" (בר"ר סה, טו).

עלינו להבין ולדעת, כי לא היה זה פחד מן הצפוי, או הבלתי צפוי. מסתבר, כי פחדו כבר סר מעמו, כשלקחה עליה רבקה את כל האחריות - "עלי קללתך בני" (שם, יג).

יעקב לא פחד. גם לא מ"אולי ימושני אביו" (שם, יב). אבל פחדו פחד יעקב פחד רב מאד, מכך שאין זאת, אולי, דרך האמת. כי לא נראה הדבר כאמת. כי מעשה "ציד" הוא. לכן, גם אם בטוח היה בדרכו, אבל "אנוס וכפוף ובוכה".

כי דווקא כאשר המהלך הוא מהלך של הסתר וערמה, דווקא אז, עומדת האמת במבחן. המבחן הוא, כיצד יעשה יעקב את השקר המצווה עליו. או המוטל עליו. משום שאז מתבלטת דמותו המהותית. אם מהות של אמת הוא יעקב, אזי גורם לו אף השקר המצווה עליו משמים, יסורים. - אנוס כפוף ובוכה.

ואילו עשו, כיון שמהותו, מהות של שקר היא, לכן ישיש וישמח לקראת כל אפשרות של שקר עם הכשר...

והרי ל"הכשר", משקל רב בחשבונותיו של עשו, שכן כגודל ה"הכשר", העמקת שקרו...
את יעקב, ה"הכשר" לא ירגיע...

מעולם התפלגנו על רש"י שפירש את הפסוק (שם יז, יט) "אנוכי עשו בכורך": "אנוכי המביא לך ועשו הוא בכורך".

- מה הרווחנו אנו מפירוש זה. מה הריוח יעקב. הלא יצחק שמע את האמירה כפשוטה. יעקב אף הוא אמר את האמירה כפשוטה. מה נוסף, אפוא, על ידי פירוש שבלב זה.

- אין זאת התחכמות. כאן באה לידי ביטוי האמת בכל עוזה.

יעקב אבינו, סמל האמת. מלא יסורים, מכל תנועה שאינה מביעה אמת. יעקב אבינו מנסה לחוריד מתוך כל אמירה שלו, כל משחו מן השקר.

ליעקב אבינו, זהו רווח עצום, אם יתכן להתבטא בצורה כזאת, כאשר לפחות הוא עצמו, כלפי עצמו, יכול לפרש זאת כאמירה שיש בה כל שחוא פחות מרמה, משחו פחות שקר, עוד מעט אמת...

מצא יעקב אבינו עצה. שכן כשיתבטא "אנוכי עשו בכורך", הוא עצמו, בכוונתו הפנימית, יכול לפרש זאת כמתאים למציאות.

בשביל יעקב, זהו "רווח" עצום. מהות של אמת, חותרת לקראת הפחתת כל טיפה מיסורי "אנוס וכפוף ובוכה"...

הערכות בני אדם, אינן אובייקטיביות. לרוב, הן יחסיות. פעמים שאין לאדם הכח לעמוד על איכותו של דבר לפי מה שהוא. הוא זקוק לאמת מידה, לדוגמא, להשוואה או למקבלה.

- כשנאמר "כל דרך איש ישר בעיניו" (משלי כא, ב), עלינו להבין זאת, שענינו, המה הקריטריון לישרות הדרך. היינו, שהא גופא, שדרך זאת נעשתה על ידי עצמו, דבר זה קובע את אמת המידה של ישרות דרכו.

כשהנך מותח קו מנקודה לנקודה, אם אין הקו מפותל, או בולט בנטייתו, אין אנו יודעים אם ישר הוא אם לאו.

כשרצונך לתלות תמונה או שטיח על קיר, הנך מודד את ישרותו, על פי התקרה שמעליו, או על פי הרצפה שמתחתיו וכדן.

כשקו התקרה ממעל, אינו ישר, יתלו את התמונה שמתחתיה, במקביל לה, גם אם אובייקטיבית, היא עקומה.

ולעומת זה, ישרותה של אחת ממקבילות מסילת הברזל, תלויה במקבילה שלה, וזו היא ישרותה.

R. Zelig

31

THE FUNDAMENTALS OF MANIPULATION

Let us return to our first question: Why does the Torah repeat its description of Rivkah's origins, when we are already aware of her heroism in transcending her upbringing? In order to answer this question, the message of this *pasuk* must be closely examined. We tend to think that Rivkah's great virtue lies in the fact that she was able to overcome the influences of her environment, that she grew up among wicked people and somehow managed to remain untainted and pristine. But, in truth, this *pasuk* can be interpreted to mean something else entirely: that Yitzchak married Rivkah not in spite of her connection to Lavan and Besuel, but because of it.

32

Certainly, the other would-be swindlers had no less desire for money than this one did. What makes a successful swindler, though, is the unique ability to persuade other people to part with their money. The average person lacks that power because he deals with others by seeking to convince them of what he wants. When an average person attempts to convince others to invest in something, he remains focused on his own desire to make money; consequently, he will attempt to persuade them to do what is best for him. A brilliant swindler, though, removes himself from his own reality and steps into the minds of his victims. He recognizes what they want and uses their desires against them. The better any swindler is at this the more successful he is at getting investors to be willing to part with their hard earned money. In order for this swindler to be so successful in his criminal venture, he needed to figure out exactly what sort of return to offer his victims in order to satisfy their greed while still reaping his own ill-gotten profits. In order to do that, he had to relate to them through their understanding of reality, rather than through the prism of his own desires.

33 The ability to enter another person's reality and operate from within it is a tremendous gift, one that most of us do not possess. Most people tend to see what they wish to see, ignoring any facts that do not fit into their preconceived notions. In addition to perceiving the world the way they wish, most people attempt to influence others by prevailing on them to accept their own agenda. It is a rare person who can achieve even an objective view of reality; the ability to view the world through another person's eyes is a yet greater talent. But this talent is the key to the power of manipulation: A skillful manipulator is one who is capable of detaching himself from his own view of the world and seeing it from the perspective of another person. He then presents a tailor-made reality suited to the desires of his victims — this is what makes him so devastating.

34

WATER FOR THE CAMELS

Lavan the Aramean was the quintessential manipulator. In fact, Chazal note¹⁶ that the letters of the word "ארמי" (the Hebrew for "Aramean") can be rearranged to spell "רמאי", the term for a charlatan. Lavan and his fellow Arameans possessed that crucial skill that enabled them to manipulate others: the ability to detach themselves from their own perspective and to view the world through the eyes of others. Rivkah, too, possessed this gift, but she used it in an entirely different way: Instead of controlling other people, she used it solely to help them.

29

בערכי רוח, בולט הדבר יותר מאשר בערכי גשם. משום שכאמור, מחד גיסא, אין לנו אמות מידה אובייקטיביות לישרות הדרך. לא יתכן להבחין על פי נפתולים בלתי מוחשיים או נראים.

ומאידך, אם יקביל הדבר לתורה וקריטריוניה, היא היא ישרותו.

כך בישרות גשמית, כך בישרות רוחנית, כך באמת.

* אין לנו אמות מידה אובייקטיביות של אמת או שקר. בני אדם חושבים, שהדבר מתבטא רק בקביעת עובדות כמות שחן. לאמור, כך הוה עובדא, או לא כך הוה עובדא.

אין הדבר כן. נכון, שכשמתארים את העובדה כמות שהיא, אין זה שקר.

אך כמו כן, אין זאת אמת.

אמת, אינה תיאור עובדות. אמת, אינה גדולה רק בכך שאינה שקר. — מה גדולה מצאנו באמת, אם כל יחוסה הוא רק בזה שאינה שקר...

מהו באמת הפירוש של "נתנו אמת ליעקב" (מיכה ז, כ). מה "נתנה" יש בכך, ומדוע זקוקים לנתנה מיוחדת. הלא לכאורה, האמת אינה אלא עוקבת אחר המציאות. אלו נתונים חסרים לאחרים, שאין להם את ה"אמת".

* — משום שהאמת, אינה מתבטאת רק בגופא דעובדא, לאחר האירוע או לאחר המציאות. האמת היא, הדבר בשורשו, הדבר בצדקת יצירתו, בקביעת עצם צרכיה ותמילוי אחריו.

לעשות אמת, הוא כעשיית המקבלה של המסילה השניה לעומת האחרת, כך שהרכבת תוכל להלך עליהן בטוחות...

* ליעקב, ניתנה אמת זאת. כלומר, שרשה, צדקת יצירתה, קביעת צרכיה ודרך הביצוע.

התאמת כל אלו יחדיו, היא היא האמת. ואמת זאת, מדת יעקב היא. בזה התייחד, משום ש"נתנו אמת ליעקב"...

30

נכון, כי סודות התורה הנה, מדוע הוזקק יעקב להוציא את הברכות מיצחק, דווקא בדרך זאת. אין אנו יודעים מדוע חשב אבינו יצחק לתת את הברכות דווקא לעשו. איננו יודעים, אם מסוגלים אנו לרדת לתוך כבשיה דרחמנא נורא זה.

* אך משגילתה רבקה כי הברכות צריכות להנתן ליעקב, נקבעה האמת בשרשה ובצדקת יצירתה. ומשקבעה רבקה דעת תורה, כי הברכות חייבות להגיע ליעקב על ידי כל התחכום האמור בפרשה, לא נוצר שום ספק בקרבן של יעקב, כי אמנם זוהי דרך הביצוע.

* לכן, גם אם אין זאת אמת מדה של גופא דעובדא, אבל כיון שזהו המוטל עליו, הרי זאת היא האמת. שכן כאמור, אין האמת משמשת רק כמצלמת המציאות, או הגופא דעובדא. אין האמת, רק ההיפך מן המגונה, ששמו שקר. האמת מתבטאת בכך, שהשכילו יעקב ורבקה לבצע את הברכות של יצחק, כפי שרשן וכפי צדקת הוויתן.

אמת המידה של אמיתת יעקב, היתה אמו רבקה. היא חדרה אל סודות הבריאה, התורה וישראל. ומשגילתה את האמת, בא יעקב ועשה אותה. רבקה היתה אמת המדה לאמת של יעקב — נתן אמת ליעקב.

לא רק שאין בנטילת הברכות סתירה לאמת, או משום שקר ח"ו. אדרבא, בנטילת הברכות תוך מסירות הנפש ההירואית, להראות כלפי הנצח כאילו סטיה יש בה מן האמת, דווקא בה, קיים הביטוי העז ביותר לאמת שניתנה ליעקב.

35

This was the wonderful trait that Rivkah displayed when she passed Eliezer's test. When Eliezer asked Rivkah for a little water,¹⁷ she responded by bringing him enough water not only for his own consumption, but for his camels as well.¹⁸ A person rarely responds to a request for help by giving more than he is asked to give. Just ask any fundraiser how often he receives more money than he asked for. In fact, the Torah describes¹⁹ Eliezer's reaction with the words "והאיש והאיש" — the man was bewildered, for he was astounded by Rivkah's behavior.

What was the reason for her extraordinary display of kindness? Rivkah showed that she was capable of seeing past Eliezer's words and perceiving what was on his mind. She recognized that although he had asked for only a little water, his needs (including those of his men and camels) were actually greater and that he was simply uncomfortable asking for more. Thus, with her unique ability to get into the mind of another person, Rivkah was able to help Eliezer much more than the average person could have. She thereby demonstrated that she used the gift of the Arameans to help people rather than to take advantage of them; that incredible gift made her worthy of being Yitzchak's wife.

31

THE HEIGHT OF TRUTH

In Parshas Toldos, both Yaakov and Rivkah made use of this incredible ability in order to see to it that the brachos were bestowed on Yaakov. While they manipulated Yitzchak into doing as they wished, their goal was not to take advantage of him. Rather, their intent was to induce Yitzchak to do exactly what he himself would

have wanted to do, had he simply been aware of the truth about his firstborn son.

When Eisav discovered Yaakov's deception, the Torah relates²⁰ that he cried out that Yaakov had deceived him twice. As soon as Yitzchak realized that Yaakov had received the birthright, he exclaimed,²¹ "גם ברוך יהיה — He will also be blessed," confirming that he approved of Yaakov's receiving the blessings. Obviously, then, Yitzchak himself would have chosen to give the blessings to Yaakov if he had known that Eisav had sold the birthright, and certainly if he had recognized Eisav's true wickedness. Rivkah understood that this would have been her husband's desire, and she therefore worked to engineer the transfer of the brachos to Yaakov.

Of course, Rivkah and Yaakov could have simply told Yitzchak about Eisav's true nature. Even the laws of lashon hara would have permitted such a disclosure. They did not wish to do so, though, because they wanted to spare Yitzchak the terrible pain of learning about his son's misdeeds. This is undoubtedly why Hashem Himself did not reveal Eisav's wickedness to Yitzchak. In fact, Avraham Avinu passed away five years before his time so that he would not witness Eisav's descent into sin,²² and it stands to reason that Yitzchak, as Eisav's father, would have been even more pained than Avraham if he had known about it. In order to avoid hurting Yitzchak, Rivkah and Yaakov were willing to jeopardize everything; Rivkah was willing to risk being cursed by Yitzchak; Yaakov was prepared to risk his life by antagonizing Eisav.

Yaakov Avinu's actions, then, were not at all inconsistent with his dedication to truth. By definition, emes is the ability to perceive reality as it is; both Yaakov and Rivkah were fully aware of the objective reality of their situation. In fact, Rivkah used her perception to allow Yitzchak to do precisely what he would have truly desired; she simply worked to spare him from experiencing anguish as a result, even at the risk of being subject to a curse.

39

FOR A POT OF LENTILS

Yaakov's act of procuring the birthright from Eisav can be understood in the same way. The very fact that Yaakov offered Eisav a mere pot of lentils for his birthright is surprising. No sane person would part with such a precious commodity for a paltry pot of

lentils; he was merely cooking them in his father's home. All he was providing was the service of having cooked them. What led Yaakov to think that Eisav would give up the birthright in exchange for that?

40

In truth, Yaakov's actions reveal his penetrating understanding of Eisav's mindset. Yaakov understood that Eisav had no inherent interest in retaining the birthright; it was solely due to envy that he was unwilling to surrender it to Yaakov. Eisav saw the birthright as inherently worthless, as the Torah itself states that he denigrated the birthright.²³ Thus, when Yaakov persuaded Eisav to relinquish it, he was merely entering Eisav's view of reality to manipulate his brother into fulfilling his own desires. That is the epitome of truth.

41

This is exactly the dynamic that characterizes an ideal Jewish home. It is the wife and mother who empowers her children, understanding the depths of their personalities and building them into the people they can truly become. It is she who is in control; everything about the home and the family is hers. In a healthy home, though, a woman will use this unique ability not for her own self-aggrandizement, but for the purpose of building up her husband and children.

Lavan's words at the end of Parshas Vayeitzei show us the mindset of a manipulator. After Lavan caught up to Yaakov and his family, Yaakov responded to Lavan with a litany of complaints, detailing precisely how his father-in-law had cheated and exploited him for years. When it was Lavan's turn to speak, he exclaimed,²⁵ "The daughters are my daughters and the sons are my sons; the sheep are my sheep, and everything that you see is mine." This was no dramatic hyperbole; the Torah would not merely quote the ravings of a madman. Rather, it was a statement of Lavan's true feelings, an indication of what he hoped to achieve through his ability to place others under his power. Likewise, it was Lavan's wish for Rivkah to be in complete control of her household, dominating her husband and children with her own powerful influence.

Our blessing to our daughters is for them to wield this power in a positive way — not to take over their homes for their own sake, but to exercise control for the sake of building their families. Today, many women have fallen prey to the outside world's attitude that they must struggle to assert themselves as individuals so that they do not become dominated by their husbands. The true solution, though, is for a woman to use her unique strengths to build the majesty of her family — as Rivkah did, and as Jewish wives throughout the generations have continued to do.

42

בן מלך על התורה

שכה 5 מני 888

שעשיו מכר את בכורתו ליעקב, הרי מעתה יעקב הוא הראוי לברכתו של יצחק, שנועדה לבן הבכור. אולם מאחר שלא היתה לו ליעקב דרך להוכיח את בכורתו, משום שעשיו היה מכחיש את דבר המכירה, על כן לא נותרה ליעקב ברירה אחרת, אלא להתחזות כעשיו ולזכות בצורה זו בברכות השייכות לו בדין.

והנראה בזה, כי הטעם שהותר ליעקב להידמות לעשיו ולקבל את ברכתו, היינו משום שבנסיבות הללו היה מותר לו לכתחילה לשקר ולהוציא את הברכות בערמה. כי הנה תכלית כוונתו של יצחק לא היתה לברך את 'עשיו' בזכות עצמו, אלא ביקש לברך את 'בנו הבכור', שסביר היה שהוא עשיו, כמפורש בפתיחת הפרשה - 'ויקרא את עשיו בנו הגדול'. אך מכיוון

43 נמצא שעל ידי 'השקר' - העמיד יעקב את אביו על 'האמת', והביא לידי כך שלא תצא תקלה מתחת ידו, מאחר שזו היתה תכלית כוונתו של יצחק - לברך את הבן אשר לו הכבודה.

הנה כי כן, דבר שקר שמטרתו להוציא מן הזולת דבר במרמה - מגונה הוא עד מאד. אבל שקר שכל מטרתו היא להוציא את משפט האמת לאור, לא זו בלבד שהוא מותר ואין בו כל דופי, אלא אדרבה, מידת האמת והצדק היא המחייבת את השקר להיאמר. לפיכך, מאחר שידע יעקב שאביו יצחק מוטעה על ידי עשיו, דן יעקב דינא לנפשיה, כי חובה קדושה מוטלת עליו להוציא את דין הצדק, ולמנוע מן השקר שבעיוות הדין לצאת אל הפועל. נמצא אפוא, שהתחכמותו של יעקב להעמיד פנים כאילו הוא עשיו - לא זו בלבד שלא היה בה שמץ של שקר ורמאות - אלא אדרבה, זו היתה הפעולה הנכונה והראויה ביותר להשגת האמת והצדק.

45 שם ח"מ

ועד ט / אמת - שלימות

נא

"ותשלך אמת ארצה" - אחיזה בנקודת האמת

יסוד זה של יכולת האדם לעמוד על נקודת האמת ולבקר את עצמו נובע מכך "ותשלך אמת ארצה", שאפילו בתוך ארציות עוה"ז עד כמה שאדם אוהו ודבק באמת עם שאיפה חזקה להיות אמיתי וכן עם עצמו, באותה מידה יוכל להתרומם מהארציות. מצד אחד אדם חי בעוה"ז שהוא עלמא דשקרא, השקר שולט בכל, רוב מעשי האדם הם דברים טפלים, חצאי דברים, חוסר שלימות, אך מאידך יכול האדם לעמוד על המשמר וככל שירצה לבנות את עצמו לעמוד על נקודת האמת, יוכל להעלות את עצמו מהארציות, ע"י הכח האדיר של האמת - "אמת מארץ הצמח".

שיקח האדם את עצמו לפחות עשרה רגעים בשבוע ויבדוק את מצבו האמיתי, היכן הוא עומד בדיוק, לא כדאי לבדוק את כל המצב כי אז עלול להתפס ליאוש, אך יקח חלק מהדברים ויעלה שלב אחר שלב, יבדוק את מקומו של התורה והתפלה שלו במבחן האמת לאור האמת, ואם יחזק אצלו את בקשת האמת יזכה לסייעתא דשמיא למצוא את האמת.

ברכות מתוך הכרת האמת

46

כך צריכה להיות אמירת הברכה לפני ה' - הן ברכת השבח והן ברכת הנהנין והמצוות - לשייך את הברכות אל האמת, כשבאים לברך ברכה לפני ה' שהוא האמת האמיתית גם הברכה צריכה להאמר מתוך הכרה של אמת, וללא הכרה זו הרי זה ח"י בחינה של "כיוזבו בו" ולדוגמא בברכת "שהכל נהיה בדברו", צריך לחוש את האמת שהכל נהיה בדבר ה', כוס המים קיימת כי זה כרגע דבר ה' ורצונו יתב, "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לג, ו), "דברך ניצב בשמים" (תהלים קיט, פט), כדברי חז"ל (מדרש תהלים שם) שאותו הדיבור של "ויאמר אלוקים יהי אור" ניצב גם עכשיו בשמים ופועל ומהוה את כל העולמות כל רגע, כמו כן גם המים שנבראו בששת ימי בראשית בדבר ה', קיימים עכשיו לא מחמת הדיבור ההוא אלא דיבור ההוה של הקב"ה, "דבר ה'" הוא המהוה את המים, זה פרוש הברכה: "שהכל נהיה בדברו" - דיבור ההוה, זוהי עבודת ה' באמירת הברכות, לחוש שהמציאות שיש עתה המים לשתיה הרי זה רצונו יתב, שבהוה, ועל זה באה הברכה והשבח והתודה, שהקב"ה דואג בכל רגע. אמירת ברכה ללא תחושה והכרה זו יכול להתפרש ככזב ח"ו! וכך בשאר הברכות, כשבאים לברך ברכה לפני ה' שהוא אמיתי, צריכה הברכה להאמר מתוך הכרה של אמת!

קב 44 5/13 מקדש הלוי

אכן לכאורה עלינו לומר, שיעקב אמנם לא חשש מפני קללתו של אביו. הוא ידע היטב שאביו לא יקללו - ויהי מה. חששו של יעקב היה מפני קללה אחרת, קללת התורה, הרובצת על מי שמנצל את עוורונו של הזולת בכדי להטעותו, וכפי שנאמר בפסוק (דברים כ"ג, י"ח): "אירור משגה עור בדרך"! מאחר שיצחק היה עיין, וכעת עמד יעקב לנצל את העובדה הזו בכדי להתחזות לפניו כעשו - הוא ידע שקללת התורה תרבוץ על ראשו, ומפני כך הוא חשש!

ואמנם, לכשתבונן נמצא, שיעקב לא אמר 'אן יקללני אבי'. הוא אמר 'הבאתי עלי קללה ולא ברכה', והיינו שחשש פן הוא, במעשיו, יביא את קללת התורה על עצמו!

אלא שמעתה עלינו להבין לאיך גיטא. אם חששו של יעקב היה מפני קללת התורה, אם כן מדוע תלה את הדבר בספק? מדוע אמר "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע ותבאתי עלי קללה ולא ברכה"? הלא קללת התורה אינה שייכת כלל לשאלה האם אביו יגלה את תרמיתו או לא! היא ודאית ומוחלטת, יהיה אשר יהיה!

על כרחנו עלינו לומר, ששתי טענות העלה יעקב בפני רבקה אמו. ראשית, הוא טען: "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע", והיינו שלא רצה לעשות מעשה שיגרם לאביו לראות בו שקרן וחמסן, ומלבד זאת - הוא ביקש להמנע מהתרמית מתוך חשש מפני התוצאה הבלתי-נמנעת של: "ותבאתי עלי קללה ולא ברכה" - הלא היא קללת התורה כפי שביארנו.

ובזה נראה, כי גם בתשובתה של רבקה לטענותיו של יעקב - התייחסה היא אל שתי טענותיו.

ראשית היא אמרה: "עלי קללתך בני" - וכפי שמבאר הגר"א ראשי התיבות של המילה 'עלי' - הינם: עשו, לבן ויוסף. כלומר, רבקה הבחירה ליעקב כי באשר לחששו מפני הקללה שתרויבץ עליו בעקבות המעשה שיעשה - אין לה אלא לגלות לו מראש על פי הנבואה במה הינו מקולל, ולאחר שיעקב שמע על תוצאות הקללה הוא ניאות לקבלה על עצמו מתוך הכרה בחשיבות ציוויה של אמו בדבר השגת ברכתו של אביו.

ואילו באשר לטענה השנייה: 'אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע' - היה לרבקה פתרון מעשי, כפי שממשיכה התורה ומתארת (פסוקים ט"ו - ט"ז): "ותקח

45

47

רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר איתה בבית, ותלבש את יעקב בנה הקטן, ואת עורות גדי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צואריו". כלומר: לגבי החשש הזה - היה לרבקה פתרון שמנע את הסכנה מיסודה, וזאת באמצעות תחפושת שתמנע מיצחק להבחין בזוהתו האמיתית של יעקב בנו.

ועד י / אמת - שלימות

מידת האמת מתחיל בהקפדה על דיבור של אמת, כפי שנאמר הכלל "תנועת האיברים החיצונים מעוררת הפנימית" (מסילת ישרים פ"ז), גם המעלה הגדולה של מידת האמת - שלימות האמת מתחילה בדברים הפשוטים החיצונים של דיבורי אמת.

העבודה למעשה ע"י דיבורי אמת

העבודה למעשה, יש לקחת זמן מסוים ביום ולהקפיד שבזמן זה הדיבורים יהיו אך ורק דיבורי אמת, אם אינו יודע במדויק אל ירתע מלומר אינו יודע או בערך זה כך, כמאמר החכם "תדון עצמך לומר אינו יודע", ובוה מבחן האדם עד כמה הוא מקפיד על דיוק הדברים. לפעמים אנו בזים לתרגילים הפשוטים האלו, נדמה לנו שכדי להתרגל למעלה גדולה יש להעמיס על שכמנו משימה גדולה ולעמול עליה עמל רב, אבל כבר לימדונו והורונו רבותינו שהדרך אל השלימות מתחילה מאותן פעולות קטנות כביכול, ומתוך המעשים הקטנים הללו של ההתרגלות לדבר דיבורי אמת צומחת שלימות המידה, תנועת האיברים החיצונים מעוררת את הפנימיות להיות איש אמת בפנימיות.

נוסף לאמור, יש להקדיש פעם בשבוע פרק זמן של כמה רגעים, לקחת איזה מעשה או הרגשה, להתבונן האם זה בא ממקור אמיתי, לבדוק ולנתח עד כמה המעשה נובע מסממנים חיצוניים לא אמיתיים ומה חלקה של האמת באותה מעשה. ע"י פעולות אלו נזכה לקנות את מידת האמת, לבוא לשלימות האמת ולזכות למעלת איש אמת.